

ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО ПРОФЕСІЇ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

SHAPING IDEAS ABOUT PROFESSIONS IN CHILDREN OF SENIOR PRESCHOOL AGE

У статті розкрито змістові аспекти, завдання та методи ознайомлення старших дошкільників із працею дорослих в умовах вітчизняного закладу дошкільної освіти. Увіражено важливість формування у них конкретних уявлень про роботу батьків та інших дорослих, а також виховання пошани до будь-якого трудового процесу, прищеплення інтересу і любові до праці. Поряд з тим з'ясовано вплив об'єкта дослідження на старших дошкільників, а саме: мотивація до охочої, сумлінної, ретельної праці; усвідомлення важливості її результатів для інших людей.

Наголошено на необхідності правильного послідовного формування знань про професії дорослих, що сприяє вихованню у дітей шанобливого ставлення до праці, а також виокремлено чинники ефективності означеного процесу: систематичність у роботі з названого напрямку; позитивний емоційний фон подання інформації; орієнтація на потреби та інтереси дітей; тісна співпраця з родинами вихованців; використання широкого спектру методів виховного впливу на особистість дитини.

Акцентовано на доцільності поєднання як традиційних, так і інноваційних методів та прийомів роботи задля урізноманітнення виховного впливу під час ознайомлення дітей старшого дошкільного віку із працею дорослих, суспільною та особистісною цінністю її результатів для кожної людини.

Увіражено ефективність таких уже апробованих форм й методів роботи, як: заняття (традиційні, комплексні та інтегровані); ігри (сюжетно-рольові, дидактичні, творчі); екскурсії (на підприємства, фабрики та установи, які є в місцевості); різні види діяльності дитини (трудова, образотворча, театралізована); спостереження; бесіди; проблемні ситуації; імітаційні вправи; дискусії; полілози тощо.

Ключові слова: ознайомлення з працею дорослих, професії, заклад дошкільної освіти, заняття, екскурсії, ігри, спостере-

ження, бесіди, полілози, діти старшого дошкільного віку.

The article reveals content aspects, objectives and methods of familiarizing senior preschoolers with adults' jobs in conditions of a Ukrainian preschool educational institution. The importance is placed on shaping concrete ideas about the work done by parents and other adults, as well as fostering respect for any work process, arousing interest in and love for work. At the same time, the article explores the impact of the object of research on senior preschoolers, namely: motivation for willing, conscientious, thorough work; awareness of the importance of its results for other people.

The article emphasizes the need for proper and consistent expanding children's knowledge about professions of adults, which contributes to cultivating in children a respectful attitude to work, the article also identifies the factors influencing the effectiveness of the specified process: systematic work in the specified direction; positive emotional background for presentation of information; focus on children's needs and interests; close cooperation with children's families; the use of a wide range of methods of educational influence on the child's personality.

Emphasis is placed on the appropriateness of combining both traditional and innovative methods and techniques in order to diversify the educational influence while introducing senior preschool children to work done by adults, the social and personal value of its results for each person.

The study proves the effectiveness of already tested forms and methods, such as: lessons (traditional, multi-skills and integrated); games (role-playing, didactic, creative); school visits (to enterprises, factories and institutions in the area); various types of children's activities (physical, art, theatrical); observation; conversations; problem-solving activities; simulation exercises; discussions; polylogues, etc.

Key words: familiarization with work done by adults, professions, preschool educational institution, lessons, school visits, games, observation, conversations, polylogues, children of senior preschool age.

УДК 37.09

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/67.1.52>

Івах С.М.,

канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри загальної педагогіки
та дошкільної освіти
Дрогобицького державного
педагогічного університету
імені Івана Франка

Паласевич І.Л.,

канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри загальної педагогіки
та дошкільної освіти
Дрогобицького державного
педагогічного університету
імені Івана Франка

Постановка проблеми у загальному вигляді. Питання вибору професії є надзвичайно важливим для кожної людини: від його правильності, без перебільшення, залежить майбутнє суспільства загалом та кожного його члена зокрема. Адже сприяти прогресу соціуму здатні лише професіонали, які максимально реалізують свій творчий потенціал в обраній галузі діяльності.

Із цього приводу видатний вітчизняний педагог К. Ушинський зазначав: «Перед вихованням стоять надзвичайно важливі завдання – дати людині можливість відшукати для себе працю в житті, прищепити любов і повагу до праці, виробити звичку до неї» [13, с. 165].

Наголосимо, що ознайомлення з працею та професіями дорослих є одним із засобів формування життєвої компетентності дітей дошкільного віку. Як відомо, дошкільники охоче цікавляться заняттями дорослих, намагаються їх наслідувати, виконуючи певні трудові дії. Зокрема, старші дошкільники у своїх сюжетно-рольових іграх зазвичай відтворюють власні знання та уявлення про професійну діяльність вихователя, вчителя, лікаря, продавця, будівельника. Наслідуючи у грі окремі елементи їхніх трудових процесів, діти відчувають гордість і задоволення від докладених зусиль, навчаються застосовувати конкретний алгоритм дій у рамках кожної з професій, усвідомлюють її цінність; необхідність виявляти повагу до людей праці.

А сформоване в дошкільному віці ціннісне ставлення до будь-якої професійної діяльності стане згодом міцною основою до формування у дітей відповідальності й організованості у дорослому житті.

Усупереч чинним реаліям, підґрунтям розробленої знаними педагогами системи трудового виховання є саме формування у дітей бажання працювати не лише для себе, а й для інших. Найголовнішими рисами, які необхідно прищепити вихованцям визнано: позитивне ставлення до праці; повагу до представників усіх професій; готовність виконувати будь-яку необхідну для суспільства роботу. Постійна, наполеглива, сумлінна праця має стати обов'язковою життєвою потребою майбутнього громадянина. Означена концепція слугує засадою організації процесу трудової діяльності в дошкільному закладі освіти і важливим вектором роботи вихователя.

Проте реальний стан справ у контексті, так би мовити, «трудового виховання» дошкільників, на жаль, не відповідає сучасним суспільним очікуванням. Причина полягає у впливі на дитину сучасної соціальної ситуації у країні. Як відомо, здебільшого не маючи бажаного матеріального благополуччя, прагнучи його здобути, люди зазвичай використовують працю (і це цілком нормально!). Але враховуючи те, що високий прибуток здобувають лише окремі фахівці, виникає певний дисбаланс: серед населення стрімко знижується інтерес до таких необхідних професій, як, скажімо, пожежник, машиніст, столяр, муляр тощо.

Ставлення дорослих до перелічених «непопулярних» видів діяльності (і це далеко не повний перелік!) передається і дітям, у яких не виникає бажання наслідувати робітничі професії. Іншою причиною такого тривожного явища фахівці вважають відсутність цілеспрямованого формування у дітей позитивного ставлення до праці упродовж безпосередніх трудових операцій самих дошкільників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання ознайомлення дітей дошкільного віку із працею дорослих у психолого-педагогічній науці не нове. Серед дослідників, які займалися та продовжують займатися опрацюванням названої проблеми: Л. Артемова [1], Г. Беленька [3], А. Богуш [4], З. Борисова [7; 9], Т. Введенська [7], В. Єременко [10], О. Лещенко, М. Машовець [11], Т. Поніманська [14] та ін.

Так, науковець І. Борисова, спираючись на проведені нею дослідження, стверджує, що при ознайомленні дошкільника із працею дорослих насамперед слід використовувати гру, зважаючи на високу виховну цінність і особливості дитячої психології цього віку. Також вона обґрунтувала і ефективність правильно організованої трудової діяльності в закладі дошкільної освіти. Працю і гру

в дошкільному віці, як підкреслювала І. Борисова, недоцільно протиставляти одну одній: граючись, дитина трудиться і, працюючи, грається [9, с. 73].

Цю думку поділяє і дослідниця Д. Ведмеденко. Висвітлюючи на сторінках журналу «Дошкільне виховання» питання про роль і місце гри та праці в розвитку дитини, вона слушно зазначає, що гра як тип поведінки найбільш задовольняє дитину, приносить їй багато радості, сприяє зміцненню здоров'я і розвитку мислення. Критикуючи положення про чітке розмежування гри і праці, Д. Ведмеденко переконливо доводить, що воно ігнорує вікові особливості дітей, спричиняє суттєві недоліки у їхньому трудовому вихованні. Авторка закликає педагогів забезпечувати постійний зв'язок гри вихованців з працею дорослих [8, с. 12–14].

На думку М. Машовець, ознайомлення дітей із професійною діяльністю дорослих через спостереження викликає у дошкільнят природне бажання відобразити побачене у грі. Дослідниця пропонує методи керівництва грою з метою виховання у дітей поваги до праці дорослих, інтересу до різних професій, більш усвідомленого ставлення до своїх трудових обов'язків, а також формування бажання працювати [11, с. 12–14].

Попри велике зацікавлення науковців досліджуваною проблематикою, зауважимо, що всі вони здебільшого висвітлюють значення трудового виховання для дітей дошкільного віку, обґрунтовують його теоретичні засади, доцільність використання ігор у зазначеному контексті, наголошуючи зазвичай на господарсько-побутовій праці. А ось питання професійної діяльності дорослих та формування у дошкільників уявлень про неї при цьому опрацьовані сьогодні ще явно недостатньо.

З огляду на це, мета нашої статті полягає в обґрунтуванні педагогічних умов формування у дітей дошкільного віку уявлень про професії дорослих.

Виклад основного матеріалу. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні проголошує одним зі своїх завдань сформувати у дітей старшого дошкільного віку узагальнені уявлення про трудову діяльність дорослих, що включає «...елементарну обізнаність з працею дорослих, інтерес і повагу до професій, ціннісне ставлення до результатів людської праці, бажання долучатися до потужної предметно-практичної діяльності і творчого ставлення до неї, базових умінь і навичок у різних видах праці» [2].

Державним стандартом передбачено ознайомлення дітей старшого дошкільного віку із такими різновидами професій: а) творчими: дизайнера ландшафтів, художника, пейзажиста, графіка, художника-дизайнера, художника-портретиста, скульптора, модельєра, актора, оператора, фотографа, репортера, журналіста та ін.; б) робітничими та сільськогосподарськими: фермера, садівника, лісника, пасічника, слюсаря, теслі та ін.; в) військовими:

льотчика, моряка, прикордонника та ін.; г) професіями із соціальної сфери: вчителя, вихователя, бібліотекаря, лікаря, медичної сестри, продавця та ін. [2]. Як бачимо, у наведеному переліку переважають творчі професії, які відповідають сучасним суспільним викликам, а ось робітничі представлено досить обмежено, хоча їх актуальність для сьогодення теж значна. Можливо, це пов'язано з їх непопулярністю. Додамо, що запропонований перелік вихователі можуть доповнювати з урахуванням регіональних особливостей місцевості, в якій розташовано конкретний заклад дошкільної освіти.

Розглянемо узагальнено зміст основних уявлень, що їх мають засвоїти діти старшого дошкільного віку при їх ознайомленні із працею дорослих. Логіко-дидактичний аналіз поняття про працю дає змогу дійти висновку: вихідними є знання про трудовий процес, спрямований на досягнення конкретного результату, який задовольняє певні потреби людини (так, результат праці кухаря – готові страви, швеї – одяг, листоноші – доставка пошти адресатові і т. д.). Власне трудовий процес розпочинається з визначення задуму роботи, а він, своєю чергою, зумовлений людськими потребами. Потім добирають матеріал, із якого треба виготовити задумане, необхідні інструменти, обладнання, машини; за допомогою знарядь праці виконують певні трудові дії, внаслідок яких початковий матеріал перетворюється; якщо все зроблено правильно – досягається відповідний результат. Отже, саме таким шляхом дітей дошкільного віку необхідно ознайомлювати зі значенням слів «трудитися», «працювати». Тоді вихованці легше засвоюють, що будь-яка праця передбачає певні трудові процеси, які виконує кожен фахівець, щоб досягти конкретних результатів.

Дошкільникам необхідно розтлумачити, що найважливіша функція праці як соціального явища – задоволення конкретних життєвих потреб людей, а решта функцій – збільшення суспільного багатства, удосконалення фізіологічних, біологічних даних людини тощо – похідні від найголовнішого призначення. Діти мають розуміти, що праця на користь країни, суспільства – це праця на користь усіх, хто проживає у нашій країні, це створення різних предметів для задоволення потреб українських громадян у їжі, теплі, житлі тощо.

По-друге, у дошкільників потрібно сформувати уявлення про колективний характер праці, організаційні та процесуальні аспекти якої різняться. Дітям важливо збагнути, що трудовий процес, який виконує представник конкретної професії, залежить від результатів праці інших фахівців, що діяльність будь-якого працівника важлива, важливі результати його трудових дій. А шана за працю визначається тим, наскільки сподобаються людям ці результати, чи задовольнять вони їхні потреби й вимоги.

Вихователі необхідно пояснювати дошкільникам, що робота кожного члена колективу, виконання представником конкретної професії трудового процесу і досягнення необхідного результату – потрібні й почесні. Також доцільно наголошувати й на важливості тісних зв'язків між підприємствами, розташованими у місті та селі, у різних містах, країнах, адже без результатів праці людей, які трудяться на одному підприємстві, однієї професії може припинитися виробництво інших товарів. Власне таким шляхом формується уявлення дітей про те, що праця кожної людини – представника кожної професії – в нашій країні і потрібна, і почесна.

Отже, визначимо конкретно знання, які уможливають усвідомлення старшими дошкільниками суспільного значення праці людини певної професії і праці загалом як особливої соціальної діяльності дорослих:

1) поняття «трудитися», «працювати» пов'язане зі спрямованістю зусиль дорослого на досягнення певних результатів;

2) потрібний результат виникне за умови, що людина все зробить правильно: спочатку задумає, потім добере необхідні матеріал, інструменти, чітко виконає конкретні трудові дії;

3) кожен фахівець передає результати своїх трудових дій представникам інших професій, а ті, своєю чергою, забезпечують його результатами своєї праці;

4) кожен досягає результатів своєї діяльності тому, що знає: про його одяг, дім, харчування тощо турбуються представники інших професій, а він також піклується про задоволення їхніх потреб.

Ознайомлення з працею дорослих в умовах вітчизняного закладу дошкільної освіти передбачає надання дітям конкретних знань і уявлень про працю, виховання поваги до праці дорослих, усвідомлення її цінності, прищеплення любові до праці. Водночас розв'язується низка завдань, що впливають на діяльність самих дітей: мотивується їхнє бажання трудитися, працювати сумлінно, ретельно і розуміти, що результати їхньої праці важливі для інших людей.

Увагу дошкільників необхідно зосереджувати ще на одному важливому аспекті ставлення до праці, до обов'язків працівника – на його ініціативності, прагненні до творчості, до постійного вдосконалення. Важливо, щоб у дітей формувалося уявлення про трудівника не тільки як про добросовісного виконавця, а й як людину, здатну оновлювати, модернізувати, поліпшувати, урізноманітнювати традиційний виробничий процес.

Як ми вже зазначали, особливо важливо формувати у дошкільників знання про працю дорослих, про її суспільну і особистісну значущість. У старшій групі дошкільного закладу однією з поширених форм ознайомлення з працею

дорослих є екскурсії, як частина освітньо-виховної роботи.

До їх проведення вихователь ретельно готується. Підготовка включає точне визначення мети екскурсії, попереднє ознайомлення з місцем її проведення і з тими людьми, чия працю діти спостерігатимуть, підготовку дітей до екскурсії, продумування подальшої роботи з ними.

Саме проведення екскурсій має відповідати певним вимогам. Насамперед такий захід потрібно зробити емоційно насиченим, нетривалим, а його пізнавальний матеріал слід максимально обмежити тим, що діти безпосередньо спостерігатимуть. Педагог так планує екскурсію, щоб надати вихованцям можливість вільно оглядати об'єкт зацікавлення, ставити дорослим запитання. При цьому вихователю необхідно зосередити увагу дітей на головному, спонукаючи їх уважно слухати супроводжуючого [6, с. 13].

Екскурсії, присвячені ознайомленню з працею дорослих, мають сприяти природному, мимовільному засвоєнню навчального матеріалу. Головне в екскурсії – позитивна емоційна атмосфера, що ґрунтується на доброзичливості і зацікавленості.

Виокремлюють екскурсії як ознайомчого (на початку ознайомлення з певною професією), так і узагальнюючого характеру (на базі вже сформованих початкових уявлень дітей про певну професію). Зазначимо, що під час такого заходу можна кілька разів спостерігати роботу однієї і тієї ж людини, що дасть змогу ближче познайомитися з нею, потоваришувати, краще дізнатися про зміст її фаху, її ставлення до роботи.

Але можна організувати й кілька екскурсій – для спостереження за працею різних представників однієї професії. Тоді у дітей формуватиметься уявлення про колективний характер праці, для успіху якої необхідні зусиллябагатьох працюючих, хороших, умілих людей. Найдоцільніше поєднувати охарактеризовані дві форми проведення екскурсій [6, с. 14].

Показником успішно проведеної екскурсії вважають запитання дітей упродовж неї, а також появу після неї самостійних сюжетно-рольових ігор на тему екскурсії.

Із метою формування у дошкільників емоційно-позитивного ставлення до праці, пошани до людини-трудівника доцільно використовувати художню літературу, образотворче мистецтво.

Так, дітьми старшого дошкільного віку з особливою цікавістю сприймаються художні твори, присвячені героїчній праці дорослих. В зв'язку із сучасними воєнними діями на сході нашої країни, старших дошкільників дуже приваблюють образи військових (льотчиків, танкістів, артилеристів) – захисників рідної землі. Діти усвідомлюють, що їхня праця не тільки складна, а й надзвичайно небезпечна для здоров'я та життя. Саме це викликає

у дошкільнят гордість за оборонців-захисників, бажання їх наслідувати, проявляти сміливість та відвагу у складних життєвих ситуаціях.

Отже, вихователю потрібно виховувати в дітей почуття гордості за відважних, сміливих людей, співчуття до них, якщо вони опинилися в біді, бажання наслідувати їх. Поділяємо думку Г. Беленької, яка зазначає: «Важливо донести до свідомості дітей, що самовіддана, добросовісна праця робить просту, скромну людину героєм, він стає потрібним людям. Бути потрібним людям – це щастя» [3, с. 25].

Старші дошкільники люблять слухати розповіді про працю лікарів, льотчиків, моряків, рибалок, праця яких пов'язана з постійними небезпекою, ризиком для життя. Оповідання Б. Житкова «На крижині», «Обвал», М. Кашук – «Є такі професії», М. Коршунова – «Їде, поспішає хлопчик», І. Турічина – «Людина захворіла» та ін. з великим інтересом сприймаються вихованцями. Ці твори присвячені одній темі – самовідданій праці людей. Саме трудівник – головний герой таких оповідань, відданий своєму покликанню, вірний обов'язку, вольовий і самовідданий, безкорисливий і співчутливий, готовий завжди допомогти [11, с. 12].

У бесідах після прочитання цих творів основну увагу дітей необхідно звертати не тільки на головного героя, а й на його тісний зв'язок із другорядними персонажами. Вихователь має обов'язково підкреслити значення моральної підтримки однієї людини іншою, наводячи приклади з тексту творів [11, с. 13].

Як і в попередніх вікових групах, у старшій використовуються заняття з образотворчої діяльності для закріплення знань і уявлень дітей про працю людей, формування емоційно-позитивного ставлення до людини-трудівника. Надбані старшими дошкільниками образотворчі навички й уміння суттєво збагачують їхню творчість. Діти вже уміють зобразити людину в русі, відповідно до теми побудувати композицію малюнка, аплікації, передати колорит (ці навички й уміння протягом року відпрацьовуються під керівництвом вихователя на заняттях із малювання чи аплікації). Наприклад, перед опрацюванням теми «Шофер – цікава робота» вихованці малюють різні види транспорту на 2–3 заняттях, засвоюючи узагальнені способи зображення цих предметів. Потім набуті знання вихованці використовують у сюжетному малюванні.

Тільки сформувавши у дітей дошкільного віку уявлення про окремі процеси діяльності в рамках певної професії, можна узагальнювати їхні знання про необхідність та значимість професії загалом, ціннісне ставлення до її результатів. Наведемо конкретні приклади спостереження за діяльністю працівників закладу дошкільної освіти. Так, помічник вихователя: допомогла дітям переодягнутись; приготувала столи до сніданку (обіду, полуденку,

вечері); принесла дітям сніданок (обід, полуденок, вечерю); помила посуд; підготувала ліжка для обіднього сну; тримає в чистоті всі групові кімнати, тобто вона турбується про здоров'я та життя дітей упродовж їхнього перебування в закладі дошкільної освіти.

Власне, на основі таких конкретних уявлень про результативність і поетапність діяльності представника будь-якої професії, у дітей краще формується ставлення до них та результатів їх праці.

Після таких первинних узагальнень про кожну професію зокрема доцільно розв'язувати складніше завдання – формування у старших дошкільників уявлень про взаємозв'язки між певними професіями, про значимість усіх професій, оскільки вони забезпечують різні потреби кожної людини. Зрозуміло, що робота в цьому напрямі має розпочинатися з молодшого дошкільного віку, доповнюватися і в наступні періоди життя дитини, а вже старшим дошкільникам можна пояснити, що праця кожного є своєрідним виявом турботи один про одного, тому так важливо ставитися до неї відповідально [4, с. 257].

Ознайомлювати старших дошкільників із суспільною значущістю кожної професії потрібно поступово, системно формуючи у них уявлення про фахові обов'язки та вимоги до представників тих чи інших професій. Спочатку діти мають зрозуміти, який результат для суспільства продукує конкретний працівник, яка користь від його роботи, як може використати її результати кожна людина.

Ознайомлення дітей із результатами праці дорослих, їх суспільною цінністю та особистісною цінністю необхідно постійно урізноманітнювати шляхом доцільного і творчого поєднання традиційних і нетрадиційних методів та прийомів. Серед них найбільш ефективними є:

- створення вихователем проблемних ситуацій відсутності найбільш затребуваного у певний момент предмета (наприклад, на вулиці холодно, а дівчатка хочуть взяти із собою на майданчик ляльку. Виявляється, що в неї немає рукавичок, шарфа та шапочки, пальто і чобітків). Така суперечність між потребою і неможливістю її задовольнити дає дітям змогу усвідомити, що всі продукти праці людини важливі, у кожному з них за певних обставин виникає нагальна потреба;

- створення потрібного предмета при дошкільниках (скажімо, вихователь може зв'язати чи вигачкувати ті ж шарф, рукавички та шапочку, пошити пальтечко, які так потрібні були ляльці на прогулянці з дітьми у дворі). Використання такого прийому є досить ефективним, оскільки вихованці на прикладі бачать, як створюється певний продукт упродовж трудової діяльності, можуть оцінити його та зрозуміти потрібність;

- використання створеного при дітях предмета за потребою (ляльку тепло одягли, бо вона вже

має шарф, рукавички та шапочку й може гуляти з ними на майданчику) [8, с. 13].

Перелічені прийоми сприяють формуванню у дітей стійкої спрямованості на очікування результату трудової діяльності (що буде, що вийде), виробляють уміння визначати його, називати. У малюків з'являється дбайливе ставлення до створених предметів, яке вони часто висловлюють: «Я не кидатиму шапочку»; «Ламати кошика не можна: його тітка Тоня зробила, аби до магазину ходити, цукерки класти». Дошкільники вчаться спостерігати за трудовим процесом зі своєї ініціативи, прагнуть дочекатися результату, цікавляться, що вийде.

Зауважмо, що засвоєння відомостей про результати праці, представлені речовим продуктом, є посилюючим завданням для дітей старшого дошкільного віку, дають їм змогу набути певні знання, а саме:

- узагальнивши окремі процеси праці в певний вид трудової діяльності (професії), сформулювати конкретні уявлення про професійні обов'язки, функції представника кожної професії, з якою їх ознайомили;

- узагальнивши отриману інформацію про результати діяльності представників різних професій, їх значення для суспільства й кожної людини, виробити загальні уявлення про соціальну важливість усіх професій [3, с. 25].

Наголосимо ще раз на важливості використання спостережень за всіма процесами в межах діяльності представника певної професії, акцентування уваги дітей старшого дошкільного віку на результатах його праці. При цьому спостереження мають повторюватися, щоб набуті знання стали міцними і ґрунтовнішими. Також вважаємо ефективним проведення вихователем узагальнюючих бесід, ігор, занять, за умови обов'язкового застосування необхідних різноманітних наочності та технічних засобів.

Потрібно частіше спонукувати старших дошкільників висловлювати власну думку про значущість окремих видів праці, обґрунтовувати їхню необхідність і своє вдячне ставлення до них (помічниця вихователя потрібна, тому що вона все робить нам: ліжка стелить, щоб відпочивали, миє чашки, аби чисті були, щоб ми їли, коли треба. Щоб не хворіли, добре росли. Щоб скрізь було чисто. Їй треба допомагати, аби вона не втомлювалася. Я охоче допомагаю помічниці вихователя. Як бачимо, узагальнення «Помічниця вихователя потрібна, щоб діти не хворіли – спирається на їхні конкретні знання про трудові процеси та їх результати).

За допомогою таких методів і прийомів у старших дошкільників формуються узагальнені уявлення про значення праці представників багатьох професій та цінність результатів їхньої трудової

діяльності; поглиблюється інтерес до праці людей; виникає бажання взяти участь у праці, появляються ігри в «помічницю вихователя», «кухаря», «вихователя» і т.д.

Додамо, що вихованців старшого дошкільного віку необхідно також опосередковано ознайомлювати із професіями, взаємозалежними одні від одних (скажімо, будівельного напрямку (муляр, штукатур, кранівник, інженер, архітектор та ін.). На прикладі їхніх спільних зусиль доцільно пояснювати значення окремих трудових операцій кожного та їхній внесок у спільну справу (Аби звести будинок, спочатку архітектор має його спроектувати, укласти паспорт об'єкта будівництва, потім кожен представник із названих нами «будівельних» професій (муляр, штукатур, кранівник, інженер і т. ін.) робить свій конкретний вклад у його спорудження). Таким шляхом педагог ознайомлює старших дошкільників із розподілом праці, з'ясовує значення різних її видів у досягненні спільної мети. Узагальнення набутих уявлень про необхідність різних професій, їхнє значення для людей уможливило самостійні висновки дітей.

Висновки. Отже, відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти щодо формування уявлень про суспільну значущість праці, педагогові найдоцільніше ознайомлювати вихованців із тими професіями дорослих, у яких наочно представлені їхні матеріальні результати, уможливаючи покрокове засвоєння знань про окремі процеси в межах певної трудової діяльності. Цілеспрямована послідовна робота вихователів закладів дошкільної освіти в означеному напрямі має включати інтеграцію різних видів дитячої діяльності; активізацію власного життєвого досвіду дошкільників; поступовість та системність збагачення їхніх знань; стимулювання вихованців до відкриття невідомих фактів, набуття нових знань про професії дорослих, про їх значимість.

Для того аби допомогти дитині зрозуміти, що результат праці є цінністю, що можливість принести користь іншим є радістю, дорослий має: створювати умови для формування в дітей позитивних

уявлень про різні професії; виховувати повагу до праці людей та її результатів; навчати дітей виконувати нескладні трудові дії, що стосуються професій, з якими знайомлять дітей; сприяти гармонізації стосунків дитини з однолітками та батьками під час виконання спільних трудових дій.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Артемова Л.В., Кудикіна В.П. Ознайомлення дітей з працею дорослих. Київ: Знання, 1999. 183 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
3. Беленька Г. Як ставляться діти до наших професій? *Дошкільне виховання*. 2010. № 6. С. 24–26.
4. Богуш А.М., Гавриш Н.В. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навч. закладі: підручник для студентів ВНЗ напрямку підготовки «Дошкільна освіта». Київ : Слово, 2010. 408 с.
5. Бокова О.Г. Давні ремесла нашого народу. *Розкажи онуку*. 2002. № 9. С. 76.
6. Бондаренко Т. У світі професій. *Дошкільне виховання*. 2009. № 12. С. 12–15.
7. Борисова З.Н., Введенська Т.В. Виховання в праці. Київ : Радянська школа, 1987. 112 с.
8. Ведмеденко Д. Від інтересу до працьовитості. *Дошкільне виховання*. 2008. № 4. С. 12–14.
9. Виховання дошкільника в праці / З. Н. Борисова, Г. В. Беленька, М. А. Машовець та ін. 2-ге вид., стер. Київ, 2002. 112 с.
10. Єременко В. Щоб діти знали і шанували працю дорослих. *Дошкільне виховання*. 2005. № 12. С. 15–17.
11. Машовець М. Даруємо радість праці. *Дошкільне виховання*. 2006. № 5. С. 8–11; № 6. С. 10–14.
12. Педагогічна майстерність : Хрестоматія : навчальний посібник / упоряд. : І.А. Зязюн, Н.Г. Базилевич, Т.Г. Дмитренко та ін.; за заг. ред. І.А. Зязюна. Київ : Вища школа, 2006. 606 с.
13. Поніманська Т.І. Дитина і соціум. *Дошкільне виховання*. 2004. № 8. С. 4–6.
14. Терещенко І. Світ професій. *Дошкільне виховання*. 2012. № 10. С. 26–30.